

הַלְבוּת לִזְבֵּן בְּיָמֵי תְרֵמֶט

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק מ]

שְׁאִינוּ בּוֹדֵל מִמֶּנּוּ מִבֵּין־הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁל לַיִל שְׁנֵי וְאַיִלָּךְ⁽⁶⁸⁾.

68) לשון הרמ"א הוא שאינו בודל ממנו כל בין השמשות, ולעיל (סי' תרלח ס"ק יז) לגבי נוי טובה ביאר שהצורך להתנות כן הוא משום שיש לבין השמשות תחילה וסוף וצריך שלא יבדול ממנו כל בין השמשות, ואם בודל ממנו אפילו רגע אחד בבק השמשות, הוקצה נוי הסוכה לכל היום כולו, אמנם לעיל (סי' שט ס"ק יט) מבואר, שאין אומרים מינו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא אלא אם כן היה מוקצה בכל בין השמשות, אולם אם רק חלק מבין השמשות היה מוקצה, אינו מוקצה לכל היום, וראה שהבאנו שם את ישובי האחרונים בזה.

[משניב ס"ק מא]

פִּינָן דְּאִתְקַצְאֵי בְּבֵין־הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁל יוֹם רְאִשׁוֹן⁽⁶⁹⁾ וכו', וְאָסוּר לְאָכְלָא מִמֶּנּוּ אִם לֹא שֶׁהִתְנָה מִתְחִלָּה⁽⁷⁰⁾.

69) ואפילו אם נפסל האתרוג לאחר שעשה בו את המצוה, כתב השו"ע להלן (סי' תרסה ס"א) שמימי הוא אסור כל שבעת ימים.

והזמן שהאתרוג הוקצה למצוה, כתב בביה"ל לקמן (שם ד"ה שהרי) שהיינו דוקא לאחר שכבר קיים בו את המצוה, אבל לפני כן אפילו אם אגד את ארבעת המינים, כל זמן שלא הגביהו לצאת בו הרי זה נחשב כהומנה בלבד, ומותר לאוכלו, והוכיח כן מהשו"ע לקמן סי' תרנג ס"ב, וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' תרסד סי' ד"ה אם) שלפי דברי הבכורי יעקב בסי' תרנג, די שיתנה קודם עשיית המצוה שלא יאסר על ידי עשיית המצוה, כיון שאינו בודל עצמו מליהנות, וכתב שהוא הדין לענין הדס, לגבי הדין שאסור להריח בו כל שבועה משום שהוקצה למצוותו, שיועיל אם יתנה קודם עשיית המצוה שאינו בודל עצמו מליהנות ממנו.

70) ולקמן (סי' תרסה ס"ק ג) כתב, שאם הפריש את האתרוג ליום אחד, אינו אסור אלא לאותו יום בלבד עד הלילה.

ואם הפריש שבועה אתרוגים לשבעה ימים, כתב השו"ע לקמן (שם ס"ב) שכל אחד יוצא בו ביומו ואוכלו למחרת, אבל ביומו אסור לאוכלו, משום שהוקצה לכל אותו היום, וכתב במשניב שם (סי' ז) שמה שכתב השו"ע שמותר לאוכלו למחרת, הוא לאו דוקא, והוא הדין שבלידה מותר לאוכלו, וכתב עוד, שיש להסתפק מה דינו בבין השמשות.

[משניב ס"ק מב]

פְּרוּשׁ, לְאָכְלָא בְּיוֹם שְׁנֵי וְלִצְאָתָא בּוֹ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי⁽⁷¹⁾.

71) אכן, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרסד סי' ד"ה אם) שכיון שהתנה שאינו בודל עצמו ממנו, לא חלה עליו קדושה כלל, ויכול אף לכלותו לגמרי.

[משניב ס"ק מג]

אֶלָּא מֵעוּטוֹ סָבִי בְּיוֹם שְׁנִי⁽⁷²⁾ וכו', וְעַיִן בְּב"ח⁽⁷³⁾.

72) ולחתוך את האתרוג לשניים ושלשה חלקים, כתב הרמ"א להלן (סי' ז) שאף שחסר כשר בשאר הימים, מימי אין לחתוך אתרוג לשנים או שלשה חלקים ולצאת בו, אפילו בשעת הדחק, משום שדוקא אם האתרוג חסר ושאר העיקר קיים כשר, אבל באופן כזה הרי זה נקרא חתיכה של אתרוג ולא אתרוג.

73) שכתב (סי' ג) בדעת הר"ן, שכדי שהחלק הנשאר יהיה כשר לנטילה, לא די ששוערו יהיה כביצה אלא צריך גם שיהיה רובו קיים, וכתב שכן מסתבר.

[משניב ס"ק מה]

מִשְׁמַע אֶף־עַל־פִּי שְׁפָתַי בְּהִנָּה, בְּגוֹן שֶׁל טְבִילָה⁽⁷⁴⁾, פִּינָן דְּאָסוּר

בְּאֶכִילָה⁽⁷⁵⁾ פְּסוּל כֹּל שִׁבְעָה⁽⁷⁶⁾, וְכָל־שֶׁפָּן אֶתְרוֹג שֶׁל עֶרְלָה⁽⁷⁷⁾ וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה⁽⁷⁸⁾ דְּעוֹמְדִים לְשִׁרְפָה דְּפְסוּל כֹּל שִׁבְעָה⁽⁷⁹⁾, וְעֶרְלַת חוּצָה לְאֶרֶץ כְּשֶׁר אֶפְלֵה בְּיוֹם רְאִשׁוֹן⁽⁸⁰⁾.

74) ואם זרע אתרוג או לולב למצותם ואין דעתו כלל על אכילת הפירות, כתב הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה תרומות פ"ב הי"ב בה"ל ד"ה זרען) שלכאורה זה ממש כמשמר לעצים שפסור ממעשר, ובפרט שכן דרך רוב בני אדם לגדלם למצוה ולא לאכילה, ולא שייך לומר בזה בטלה דעתו, ולפי זה מה שכתב המשניב כאן שאתרוג של טבל אין יוצאים בו, לא מדובר באופן שנטעו למצוה ואין דעתו לאכול כלל את הפירות, אמנם, כתב הגר"ח קניבסקי, שאין הדבר תלוי בדעת אלו שנוטעים עצים רבים בשביל למכור את האתרוגים, כי אולי הלקוחות ירצו לאכול את הפירות, וכך הנוהג בזמנינו שמגדלי האתרוגים למצוה דעתם לחלקם להרבה אנשים, ורבים מהם אוכלים את האתרוג אחרי החג, ואם כן זה בדעתו גם לאכילה חייב במעשר, וכן המנהג שמעשרים את האתרוגים בברכה, וראה עוד מה שכתב בשו"ת מהרש"ם (י"ד סי' קצב), ובמה שהשיג עליו האור שמה (פ"ח מה"ל סוכה הי"ב), ומה שכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' קנה).

ומטעם איסור טבל, כתב הכף החיים (סי' מא) שצריך להשיג על האתרוגים היוצאים מארץ ישראל שיהיו מתוקנים בתרומות ומעשרות, ולא לקנות ממי שאינו מוחזק בכשרות, וצריך שתהיה למוכר דעות על זה מבית דין צדק.

ולעשר אתרוג מורכב על שאינו מורכב, כתב החו"א (כלאים סי' ג ס"ק ז ד"ה וכן, וסי' קנו בהשמות לסי' תרמח ד"ה וכן מעשרין) שאפשר לעשר, כיון שאינם כלאים זה בזה, ולגבי חישוב שנות המעשר, כתב החו"א (שביעית סי' ז ס"ק טז) שהולכים באתרוג אחר לקיטה, וראש השנה שלו הוא ט"ז בשבט.

וכשמפרישים מעשר ראשון מהאתרוג, הורה החו"א (דרך אמונה תרומות פ"ו הי"ב בה"ל ד"ה כהני) שאף שדרך ההפרשה בימינו היא שאין נותנים את המעשר הראשון ללוי, אלא קורא שם בלבד ולאחר מכן נוטלין לעצמו [והטעם כיון שהמציא מחבירו עליו הראיה, ולכן על הלוי להביא ראיה שהוא לוי], מימי באתרוג של מצוה יש להיזהר שלא לעשות כן, שכן אם נשאר חלק המעשר ראשון בתוך האתרוג, נמצא שיש ללוי חלק בו חסר בדין י' לכם, לכן יש לקרות שם מעשר ראשון על אתרוגים שאינם עומדים למצוה, וכן הורה הגר"ח איוע"ב (כשרות ארבעת המינים עמ' עג, והליכות שלמה סוכות פ"ו סכ"ה).

ולענין לוי שקיבל מעשר ראשון, כתב הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה שם) שהחז"א היקל בכך שיכול לצאת בזה ידי אתרוג [הוא הדין לענין מצוה], שכיון שהוא בחזקת לוי אי אפשר להוציא ממנו, אך צ"ח שבסי' זכרון שאול (מס' מעשרות) העיד בשם החו"א, שלמעשה חשש גם על הלוי עצמו שלא יצא בזה ידי חובה, כיון שאינו ודאי לוי.

בעיקר דין תרומות ומעשרות שהדין הוא שאין תורמים מן הרעה על היפה, הסתפק הגר"ח איוע"ב (הליכות שלמה שם ודבר הלכה א"ת מ) האם באתרוגים הולכים בדין זה גם אחר היפה למצוה, או שהולכים אחר היפה הולכים בלבד, כיון שמצד המצוה לא היה מחייב כלל בתרומות ומעשרות, וצ"ע.

75) ולענין אתרוג שתלאו לניי טובה שאסור באכילה כל שמונה, ראה בביה"ל לעיל (סי' תרלח ס"ב ד"ה כל שמונה) מה הטעמים להתיר ליטלו לצאת ידי חובה.

76) אכן, כתב בשו"ע (סי' מה) שכיון שיש דעות (היא דעת המשך במילואים עמוד 85

מילואים הלכות לולב סימן תרמט המשך מעמוד קכ

אטור, משום שחוששים שהאריס לא יתן לבעל הבית כנגד מה שנטל. אכן, דעת השי"ך שם (סיק א) שאם רדאי הבעל הבית יתרחק, מותר לקנות גם מאריס שאין לו חלק בפירות.

[ביה"ל ד"ה בין]

התקבל יש מחלוקה בפרקים אם יוצא ב³¹⁴.

31) ובעיקר נדון זה האם יש דין טבל באתרוג העומד למצוה, ראה מה שכתבנו במשני"ב להלן (סיק מה). וכן לגבי אופן הפרשת תרומות ומעשרות באתרוגים, ראה מה שיתבאר שם.

[משנ"ב ס"ק טו]

[וכן שאול⁶²].

32) וכן אם משכיר לו את לולבו, כתב הכף החיים (סיק לב) שאין זה נחשב 'לכס', ואינו רבא בו ביום טוב ראשון, אבל בשאר הימים שיתצאים בשאל, הוא הדין שיתצאים בלולב שכור. וכן לגבי אם נתן לו את לולבו כמשכון, כתב שם שמשכון לא נחשב 'לכס'.

לנברי שרות ויערות מדין המלכות, גם כן מותר לישראל לקצוץ כשנתן לו רשות.

[ביה"ל ד"ה אלא]

איתם הלוקחים קץ האריס שלא פדיעית בעל הנ²⁹, יש לומר דייק ופחיל גלית בהו משום גז³⁰.

29) וכן הדין במקום שעובדים גננים בנינוח של נבריס, כתב הערוך השלחן (סי"ב) שאם בעל השדה או אשתו נותנים לו רשות לקצוץ, יכול לקצוץ בעצמו, אבל אם אחד מכני ביתו או הגבן נותן רשות, לא יקצוץ הישראל בעצמו, שמא הוא שלא ברשות בעל הבית וזה גזל, אלא יקצצו הם והתנו לו.

30) אמנם באריס שיש לו חלק בפירות, כתב השו"ע (חוי"מ סי' שנה ס"ד) שמותר ליקח ממנו, שהרי יש לו חלק בפירות ובעצים. והרמ"א שם הביא דעת יש אומרים שדוקא לאחר שחלקו מותר לקנות מהאריס, משום שמסתבר שהאריס מוכר מחלקו, אבל קודם חלוקה

הלכות לולב סימן תרמט המשך מעמוד 242

65) וראה בספר הערות (סוכה לג, ב ד"ה אילומא) מה שכתב לדיק מדברי הרמ"א לעיל (סי' תרמח ס"ד).

[משנ"ב ס"ק לו]

להתנות על א⁶³.

66) ומסקנת הרמ"א שאין אנו בקואים בתנאים, אכן, במשני"ב לעיל (סי' תרלח ס"ק כג) הביא שיש מאחרתים שמפקקים בזה, שהרי לשון התנאי מפורש כגמרא (ביצה ל, ב) ואין שייך בזה בקיאות.

[ביה"ל ד"ה אבל]

א' שהיה בלשנים לעילשה מקומות⁶⁷.

67) כתב בן בשם הפמ"ג (שם ס"ק מח) אמנם, בביה"ל לעיל (סי' תרמח ס"י"ב ד"ה בכל שהוא) כתב שאין ברור הדין הזה של שנים תשלושה מקומות, שהרי פסול חזוית מבואר בגמרא שהוא משום מנומר, וכשנתייבש בכמה מקומות אין ברור האם נחשב נימור על ידי זה, אם לא שאם רואים ששנתה מראה האתרוג על ידי היובש, תשאר בצי"ע.

ניטל דוד, עיין שם. ובמנו כן באתרוג שחסר מקצת מהעץ שכתב במשני"ב שם שיש מחמירים גם בזה.

[משנ"ב ס"ק לו]

עד שפסיר⁶³ וכו', וצ"ל כן קשהסיר מקום המאוס קפרי⁶⁴.

63) ואם ניקבוהו תולעים, כתב הכף החיים (סי' ע) שהוא כשר לנטילה בשאר ימים, וצידד שיתכן שאין צריך להסיר את מקום הניקור, משום שאין זה מאוס בניקור עכברים, וכתב שמי"מ נכון להסיר את מקום הניקור.

64) והוא וערבה שניקבוהו עכברים, כתב השפת אמת (סוכה לו, ב) שיתכן שלא שייך בהם מיאוס של עכברים מפני שדוקא דבר הראוי לאכילה שהוא מאוס לאדם לאוכלו, הריהו מאוס גם כן למצוה, מה שאין כן בהדוס וערבה שאינם עומדים לאכילה. וכן כתב כשרית בית דוד (שאלוניקין) ארי"ח סי' תמו) שניקור של עכברים אינו פוסל בלולב, עיין שם.

[משנ"ב ס"ק לח]

דלפי מה שפסק המתברר לעיל⁶⁶.

הלכות לולב סימן תרמט המשך מעמוד קכב

לשאל שאינו 'לכס' רק מצד הבעלות [שהרי באינו ראוי לאכילה חסר בפני שיש בזה מיגו שיכול להפריש עליו ממקום אחר ולהתירו באכילה, לכן בדיעבד יכול לטול אתרוג של טבל בארץ ישראל, אך כיון שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים, יטלנו בלי ברכה. וראה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' מה) שכתב דרך שאפשר לתקן את האתרוג אף ביום טוב.

וראה להלן בענין אתרוג של ערלה ותרומה טמאה שהבאנו טעמים נוספים לפסול אתרוג שאינו ראוי לאכילה.

77) ואפילו נטע את האילן רק עבור מצוות ארבעת המינים ולא לצורך אכילה, ואין דעתו לאכול כלל מהפירות, פסק השו"ע (יריד סי' רצד ס"ב) שנחג בו דין ערלה.

ולגבי מנין שנת ערלה בעצי האתרוג, הורה הגרש"י איערבך (כשרות ארבעת המינים ע"י ע"ב) ששכן שגזעם של עצי האתרוגים אינו כשאר

הרמב"ן הביאו הר"ן (סוכה יז, א ד"ה של דמאי) שטבל נחשב 'לכס' מפני שיש בזה מיגו שיכול להפריש עליו ממקום אחר ולהתירו באכילה, לכן בדיעבד יכול לטול אתרוג של טבל בארץ ישראל, אך כיון שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים, יטלנו בלי ברכה. וראה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' מה) שכתב דרך שאפשר לתקן את האתרוג אף ביום טוב.

ובטעם הדבר שאתרוג שאינו ראוי לאכילה פסול כל שבעה, כתב רש"י (סוכה לה, א ד"ה לפי) שכוין שכתוב 'לכס', פירושו שיהיה ראוי לכס לכל דרכי הנאותו. ואף שיתצאים באתרוג השאול בשאר ימים, ומשמע שבשאר ימים אין צריך שיהא 'לכס', ביאר המג"א (סי' כ) שמה שכתב אינו נחשב 'לכס' הוא מחמת חיסרון בגופו של האתרוג, ואינו דומה

מילואים הלכות לולב סימן תרמט

המשך מעמוד קודם

באכילה, אם כן אין לחוש אלא ביום הראשון, אבל בשאר הימים שאין דין 'לכם', אפשר ליטול לכתחילה אתרוג שהונח תחת המיטה.

83) ואתרוג של איסור שהתערב עם אתרוג כשר שכאופן זה שניהם אינם ראויים לאכילה מהמת הספק, דעת השו"ת רב פעלים (אוי"ח ח"א סי' לה) שיכול ליטול ביום טוב את שני האתרוגים ויטלם בזה אחר זה, כיון שאם יבא אליהו ויראנו את האתרוג הכשר, יהיה מותר לאוכלו, לכן זה נחשב 'לכם' ויוצא ידי חובה. מאידך, הגר"ש איערבך (הלכות שלמה סוכות פ"י דבר הלכה אות לוט) צידד להחמיר בזה, אף שכלפי שמיא גלוי שאחד מהאתרוגים כשר לאכילה, מי"מ לגבי אתרוג צריך שיהיה בו היתר אכילה כפועל, ואם לא כן אין זה נחשב 'לכם', ולכן מתחשבים רק במציאות, וכן הורה הגר"ש אלישיב (הגר"מ גרוס, קובץ פסקים ותשובות סי' נח אות ד). דעת הגר"ש והאונ"ר והטראניל שתייבנן (הגר"מ גרוס, שם) שיוצא בזה ידי חובה, כיון שאין האיסור בגוף האתרוג אלא רק איסור אחר הרובץ עליו.

ואתרוג של שנה שישית שנכנס לשיביעית לענין קדושת שביעית, כתב החזו"א (שביעית סי' ז סי"ק י ו-טו), שנה הלכות סי' תרמח סליד) שבין שנחלקו הראשונים האם נהגת בו קדושת שביעית, יש ללקטו קודם שביעית, ואם ליקטו בשביעית יש להחזיר בו בכל דני שביעית. ואתרוג של שביעית היוצא לשמינית, כיון שחננו בשביעית לכל הדעות יש בו קדושת שביעית, ולכן יש לקחת מן החבר או מן הנכרי (משום חשש איסור סחורה בפירות שביעית, שהרי הוא עדיין קודם זמן הביעור).

ולהוציא אתרוגים של שביעית לחוץ לארץ, דעת מהר"ל דיסקין (שו"ת צ"ח הקדוש סי' טו אות ד-ה) שאסור, שהרי יש איסור להוציא פירות שביעית לחוץ לארץ דכתיב 'בארץ תיחיה כל תבואתה לאכול' [וראה שם (אות א) שבאופן שהנכרים הם בעלי השרות, אפשר להתיר כתנאי מסויים]. וכן דעת החזו"א (שביעית סי' י סי"ק ו ד"ה ואם שולחין) שאסור, אך מי"מ אין הפירות נאסרים ויוצאים בהם ידי חובה, אמנם הורה החזו"א (דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פ"ה סי"ק צו, וציה"ל סי"ק קעט), שבמקום שיש להסתפק שאם לא משלח להם תחבטל המצוה, הדעה נוטה להתיר לשלוח אתרוג לקיים המצוה. הובא שבאופן זה יזהר לנהוג באתרוג קדושת שביעית, ויאכלנו לאחר סוכות, וכן דעת הגר"ש איערבך (הלכות שלמה סוכות פ"י ס"ל ואחרות הלכה הע' 115) שיש להימנע משלוח אתרוגים לחוץ לארץ בשנת השמיטה, כיון שיש איסורים בזה, ורק באופן שיש בחוץ לארץ אדם שלא ימצא אתרוג, מותר לשלוח לו.

ולגבי קדושת שביעית כלולב הדרס, דעת מהר"ל דיסקין (תורת המועדים סי' תרמח סי"ק לו) שכלולב יש קדושת שביעית ובהדרס הורה (צ"ח הקדוש ח"א סי' טו) שאין בו קדושת שביעית. ודעת החזו"א (דרך אמונה שם פ"ח סי"ק פו ובה"ל ד"ה הלוקח), שמעיקר הדין אין קדושת שביעית בלולב, כיון שאין משתמשים בהם לטאטא את הבית, ומי"מ למעשה החמיר לעצמו ונטל מהמופקר. ואף לגבי הדרס צידד החזו"א (דרך אמונה שם פ"ו הי"ט וציה"ל סי"ק רכב) להקל, כיון שבומניט רובם אינם עומדים לריח אלא למצוה או לטי, אך לעצמו החמיר בזה, וכן כתב בשורת מנחת שלמה (ח"א סי' נא אות כג, תנינא סי' ק"ח) שבמניט אין קדושת שביעית נהגת בהם מטעם שאין עומדים לריח, וכשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' קל אות ג) כתב, שההסים שנקטו למצוה אין בהם קדושת שביעית, אבל אם גדלו בשביעית תלקטו לריח, יש בהם קדושת שביעית, ואם הכוונה היתה גם להריח בהם במצאי שבת אחרי חג, צ"ע בדיונם. ולגבי לולב, צידד שם (סי' טא) שאין בו קדושת שביעית, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' קפא) שהמיקל שאין קדושת שביעית בלולב יש לו על מי לסמוך.

[ואף למהמירים שיש בלולב הדרס קדושת שביעית, כתב הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה בה"ל שם), שמוותר לעשות מהם טבעות

גזעי העצים, ובכל שנה יוצאים ענפים חדשים מחלק העץ שבתוך האדמה, לכן אם הענף יוצא מהחלק המכוסה בעפר חייב במנין שנות ערלה מחדש [וכן אם הענף יצא ממקום מכוסה ואחר כך נתגלה, חייב במנין שנות ערלה מחדש]. ורק מה שיוצא מחלק העץ המגולה נחשב כאחד מענפי האילן ואינו חייב במנין ערלה מחדש.

ולענין פטול ערלה בלולב, הדס וערבה, כתב הכף החיים (סי"ק לוט) שאין איסור ערלה שמך בהם אלא באתרוג בלבד, משום שאין איסור ערלה נוהג אלא בפרי, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' קסו אות א).

78) ואתרוג של תרומה טהורה, מבוואר בגמ' (סוכה לה, ב) שלכתחילה לא יטלנו, ובטעם הדבר נחלקו ר' אמי ור' אסי חד אמר שכיון שהלולב עומד במים כדי שלא יתייבש, חוששים שבשעה שהנטול יקרב הלולב לאתרוג הוא יכשירו לקבל טומאה, ואין להביא תרומה לידי טומאה ואפילו לגרום לכך אסור, חד אמר מפני שהקליפה החיצונה נמאסת במשמרש הידים ואסור להפסיד תרומה, אמנם בדיעבד אם נטל אתרוג של תרומה טהורה יצא, כיון שראוי לאכילה. עוד מבוואר בגמ' (שם) שגם לוי וישראל שנטלו אתרוג של תרומה טהורה יצאו ידי חובה, שאף על גב שהם בעצמם אינם יכולים לאוכלו, מי"מ זה נחשב ב'לכם', כיון שיכולים ליתנו לקרובם שהוא כהן.

79) ובטעם הדבר כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (סוכה פ"ג מ"ה ד"ה אתרוג הגוול), שכיון שאינם ראויים לאכילה אינם חשובים 'פרי', והתורה כתבה 'פרי עץ הדר', אמנם, התוס' (סוכה לה, א) כתבו שכיון שהם מהנשרפים הריהם פסולים, מדין 'כתותי מכתת שיעוריה'.

80) ואף שעולה נהגת גם בחוץ לארץ, ביאר המג"א (סי"ק ב) על פי השלטי גבורים (סוכה יז, א אות ב), שכיון שמשמע מפשטות הגמ' (קדושין לה, ב) שיכול להאכילו לחבירו שאינו יודע שהוא ערלה, האתרוג כשר. [וראה עוד מה שביאר שם בדעת הכ"י (וי"ד סי' רצד) הסובר שאסור להאכילו לחבירו, ובמה שכתב בשו"ת אבני נזר (אוי"ח סי' תפס)].

[משנ"ב שם]

אָתְרוּג שֶׁל דְּמָאֵי פְּשָׁרֵי⁸¹ וכו', אֶבֶל בְּשָׂרָה הַיָּמִים לֵשׁ לְהַקְלֵל⁸² פִּינָן שְׂאֵין אִסְרוּ מִחֲמַת עֲצָמוֹת⁸³.

81) וביאר בשע"צ (סי"ק מה) שהיינו כבית הלל (סוכה לה, ב). ומטעם שיכול להפקיר נכסיו ויהיה עני וממילא האתרוג יהיה ראוי לו. ואף שאסור להפקיר נכסיו ביום טוב, ביאר העמק ברכה (דני לולב אות טו) שישוד היתר הוא שכיון שיכול להפקיר נכסיו ממילא איסור דמאי קל הוא, ולכן אף שבפעל אינו יכול להפקיר נכסיו הוא נחשב בכלל 'לכם' וכשר. וראה בשער המלך (פ"ז מה"ל לולב ה"ב) שביאר באופן אחר.

82) ולענין אתרוג שהטבילוהו בחומר חיטוי למנוע הפצת מחלות, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרמח סי"ק נד).

ואתרוג שהיה מונח תחת המיטה, הסתפק בשו"ת בנין עולם (אוי"ח סי' לג אות טו) שמא אין יוצאים בו ידי חובה משום שנסאר באכילה מהמת רוח רעה, ולכן כתב שיתלנו רק אם אינו מוצא אתרוג אחר, ובשו"ת עין יצחק (לרבי יצחק אלחנן ספקטור, מהדריק או"ח ח"א סי' כד) הביא את דברי הפתחי תשובה (וי"ד סי' קסו סי"ק ד) שכתב בשם השכנות יעקב, שמאכלים שהיו תחת המיטה אינם נאסרים בדיעבד, וכן החיי אדם (קונטרס בינת אדם שער איסור הדתה"ט סי' סג) היקל באוכלין שתחת המיטה משני טעמים, א. כיון שדשו בו רבים, שומר פתאים ה'. ב. שאין רוח רעה שורה אלא על אוכלים מבושלים ולא על פירות חיים, וראה בשו"ת חמד (מערכת אלמ"ד כלל קמא אות לא) שהאריך בענין זה, וצידד שראוי להריח את האתרוג שלש פעמים כמים קודם שיוצאים בו ידי חובה, אכן, הורה הגר"י קניבסקי (אחרות רבנ ח"ב עמ' רעז) שכיון שכל הפטול בזה הוא רק מדין 'לכם' כיון שאסור

מילואים הלכות לולב סימן תרמט

המשך מעמוד קודם

וספק שמא אינו פסול אף ביום טוב ראשון, אך יש אומרים שאם מברך על זה הריהו כמולול ביום טוב שני.
(87) ובטעם דעה זו, ביאר השריע הרב (ס"א) שכיון שאין אנו נוהגים בו קודש אלא שלא ללול במנהג אבותינו שהיו בזמן שקידשו על פי הראיה, לכן אין אנו מצווים אלא שלא ללול בעיקר קדושת היום, אבל הברים שאינם מדין היום טוב, אלא הן מצוות הנהגות בארצנו היום שהיו ט"ו תשרי אינם פסולים אלא ביום טוב הראשון בלבד, אין זה זלזול אם לא ינהגו כן ביום טוב שני.

ולגבי השופרות הפסולים לתקוע בהם בראש השנה, כתב לעיל (סי' תקפו ס"ק פח) שהם פסולים מן היום טוב הראשון וכין ביום טוב שני, וביאר המג"א (שם ס"ק כה, על פי הסבר המחצה"ש שם) שאינו דומה לארבעת המינים שבהם פסולי היום הראשון ניטלים בשני, משום שפסולים אלו כשרים לשאר ימי החג ואנו בקיאים בקביעות החדש ויודעים שהיום הראשון הוא העיקר, מה שאין כן בשופר, שממנו נפטר אם היום הראשון עיקר והיום חול, אין צריך לתקוע כלל, וכל מה שאנו תוקעים בשני הוא משום שמנהג אבותינו בידינו לעשות שני ימים מספק שמא היום השני הוא ראש השנה, ואם כן צריך לדקדק שיהיה כשר כדין ביום הראשון.

וכן לגבי מצה מולה, פסק לעיל (סי' תנ"ד ס"ק יד) שאף בליל יום טוב שני אינו יוצא בה ידי חובה, וטעם החילוק ביאר בשו"ת שאגת אריה (סי' צה) כעין דרכו של המג"א הנ"ל. [ראה שם שהכאנו דבריו בהרחבה].

(88) אכן, לענין פסול חסר, כתב לעיל (סי' תרמח ס"ק ח, ושע"ה"צ שם ס"ק ז) שנקב מפולש ולא חסר או נקב חסר פחות מכאסר ואינו מפולש, מותר ליטול ביום טוב שני בכרחה, משום שבאופנים אלו יש דעות שהאתרוג כשר גם ביום טוב ראשון, אבל נקב חסר ומפולש אין ליטלו בברכה גם ביום טוב שני.

ללול, כיון שאין שימוש זה מונע את השימוש לטאטא הבית. אמנם לשרוף את הלולב וההודס בשריפת חמץ, מותר רק אם יבשו לגמרי ואינם ראויים לריח או לטאטא, שאז פקעה מהם קדושת שביעית.

ובעבודת לכל הדעות אין קדושת שביעית, לפי שאין קדושת שביעית בעצים, כמבואר בגמ' (סוכה מ, א).

[שע"ה"צ ס"ק מז]

דלא נפקל אלא בריב"ט⁽⁸⁴⁾.

(84) ואם נפלו רחתיין על חוטמו של האתרוג, מבואר בביה"ל לעיל (סי' תרמח ס"ק ט"ו ד"ה נפל) שיתכן שהחומרא בחוטמו היא רק בחזוית ושימי מראה שניכר לעיניים ולא במבושל, ונשאר בצריך עיון.

[משנ"ב ס"ק מח]

והזוית פוסקת וכו'⁽⁸⁵⁾.

(85) אכן, לענין חזוית בשאר הימים, כתב בשע"ה"צ לעיל (סי' תרמח ס"ק נד) שיש לסמוך להקל כדעת המבי"ט שדוקא שתי אבעבות נחשבות לחזוית (שלא כדעת שאף אבעבועה אחת כל שבראית לכל אדם לעין בלא הסתכלות נקראת חזוית), כיון שכמה אחרונים העתיקוהו להלכה, וראה במשנ"ב שם (ס"ק מט) הדעות בזה ומה שביארנו בדבריהם.

[משנ"ב ס"ק נ]

ד"ש דעות בפוסקים, דכ"ן דאנו ע"ש"ן משום ספקא דרומי, אפ"ש דדינו כראשון⁽⁸⁶⁾, או דכ"ן דאנו בקראין בקביעה דנראה דינו כשאר ימים⁽⁸⁷⁾, לכך נוטלין פליליא אחר ולא סבכינן⁽⁸⁸⁾.

(86) ודבר הפסול מחמת מחלוקת הפוסקים שלא הוכרעה לדיוא, כתב הכף החיים (ס"ק פח) בשם הפמ"ג שלכאורה יכול לברך עליו ביום טוב שני, שהרי אפשר לברך כשיש ספק ספיקא [ספק שמא אינו יום טוב

הלכות לולב סימן תרנא

המשך מעמוד קב

(10) ואף שפסול 'חסר' כשר בשאר ימים, כתב לעיל (סי' תרמט ס"ק מז) שצריך שישאר בכל אחד כשיעורו.

(11) ושיעורם למעלה מזה, כתב השריע להלן (סי' ב) שאין להם שיעור ואף שיהיה ארוך ביותר, כשר. ומבואר במג"א (סי' תרעב ס"ק ג) שיש הידור מצדה לקחת לולב ארוך, שכך כתב לענין המדליק נרות חנוכה בנרות שעה, שכשהם אחיכים הם נאים יותר, כמו נרות יום הכיפורים ולולב ואתרוג וכיוצא בו. ובספר שיעורי תורה (להגרי"ח נאה ח"א סי' ג) הביא את דברי המג"א שגם בלולב יש הידור באורכו, והוסיף, שאין מעלה בכך שהלולב יהא ארוך מדי, אלא רק כשיעור שנתן לו הידור, שנראה נאה יותר, עוד כתב, שגם מה שכתב הטורי אבן (חגיגה ז, א) לגבי ציצית ולולב, שאם הם גדולים יותר משיעור מצוותם אין זה נחשב למצוה יותר מאם נטול כפי הראוי לשיעורם, כוונתו באופן שהוא מוסיף יותר ממה שצריך להידור כדי שיראו נאים [וכתב שם, שכדי לקנות לולב ארוך יותר יש להוסיף עד שליש בדמיון].

[משנ"ב שם]

יש לטל שדחתו של לולב כלפי פניו⁽¹²⁾.

(12) וכן כתב לקמן (סי' תרנא ס"ק מז) בסוד הענינים, ששדרו של לולב יהיה לצד פניו, עיון שם.

שיעורו הוא 30 ס"מ, ולפחות 29 ס"מ [ומה שכתבו שני שיעורים, הוא משום שלכתחילה צריך לחוש ולשער בטפחים שחוקים כמבואר במשנ"ב לעיל (סי' תרלג ס"ק ב) ובשע"ה"צ שם (ס"ק ב), וראה בשיעורין של תורה אות א ובהע' שם], ולהנת הנרי"ח נאה (שיעורי תורה ח"א סי' ג אות מא) שיעורו הוא 24.5 ס"מ, ולפחות 24 ס"מ. [אמנם לענין דין עבודת שכדיעבד כשר גם כשרו רובו יהיה משולש, ומבואר לעיל סי' תרמו ס"ק ית, לדעת החור"א כשר כשיש 17 ס"מ עברת, ולהגרי"ח נאה כשר כשיש 14 ס"מ. וראה מה שכתבנו לעיל (שם הע' 26) שיש אומרים שצריכים רוב הנראה לעיניים].

ולפי מידות זמנינו, שיעור ששה עשר אטדלים שהוא ארוך הלולב, לדעת החור"א (שיעורין של תורה שם אות ה) שיעורו הוא 40 ס"מ ולפחות 39 ס"מ, לדעת הגרי"ח נאה (שיעורי תורה שם אות מ) שיעורו הוא 32.7 ס"מ, ולפחות 32 ס"מ.

[משנ"ב ס"ק ח]

ובדיעבד די הלולב ביי"ג גידלין ושליש, ויה"ש ונרבה פצ"שה גידלין⁽⁹⁾, ופחות מזה פסול אפלו כדיעבד⁽¹⁰⁾ כל שבעת הקמים⁽¹¹⁾.

(9) ולעיל (ס"ק ד) ביארנו שיעורים אלו לפי מדות זמנינו.

